

Prof. UAM dr hab. Bartosz Osiewicz
Instytut Filologii Wschodniosłowiańskich
Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

**Recenzja poprawionej rozprawy doktorskiej Pana magistra Jędrzeja Melchiora Paulusa
*Biograficznej, literaturnej i obywatelskiej kontekst poetyckiego twórczości Borisa
Griebieniczikowa, Majka Naumienki i Wiktora Coja. Wos'midiesiatyje gody XX wieka*
(Poznań 2024, stron 277)**

W piśmie z dnia 24 maja 2024 roku zostałem poproszony przez Pana Dziekana Wydziału Neofilologii Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu Pana prof. UAM dr hab. Krzysztofa Strońskiego o ponowną ocenę poprawionej rozprawy doktorskiej mgr. Jędrzeja Melchiora Paulusa zatytułowaną *Биографический, литературный и общественный контекст поэтического творчества Бориса Гребенщикова, Майка Науменко и Виктора Цоя. Восемьдесятые годы XX века*. Po gruntownym zapoznaniu się z nową wersją dysertacji stwierdzam co następuje:

1. Autor doprecyzował temat badawczy. Dzięki temu ustrzegł się pomyłek natury metodologicznej pisząc o zjawisku rosyjskiego rocka oraz studiując teksty artystyczne trzech klasyków tego gatunku.
2. Doktorant rozszerzył wstęp swojej pracy o kompetentnie napisany stań badań, w którym przeanalizował bogatą literaturę przedmiotu.
3. Wazkim elementem wstępu jest deklaracja metodologiczna. Pan Magister Paulus definiuje kluczowe dla swoich badań pojęcia, takie jak kontekst, a wraz z nim intertekstualność (szkoda, że pisząc o niej Autor – poza przytoczeniem definicji Julii Kristevy – ograniczył się tylko do informacji z podręcznika Burzyńskiej i Markowskiego. Do pełni szczęścia brakuje mi odwołania się do konkretnych źródeł, w których o intertekstualności piszą wymienieni przez Doktoranta badacze, tacy jak Roman Jakobson, Roland Barthes, Michel Foucault, Umberto Eco, Gérard Genette czy Boris Gasparow. Jako zapamiętały pokerzysta chciałbym teraz powiedzieć „sprawdzam”). Niemniej jednak

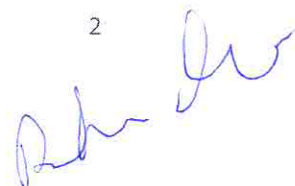
cieszy mnie, że Doktorant zdał sobie sprawę ze swojej indolencji metodologicznej, którą zaprezentował w pierwszej wersji rozprawy i wzbogacił tekst swojej pracy o szczyptę teorii. Oczywiście zawsze mogłoby być więcej i lepiej, ale lepszy rydz niż nie.

4. We wstępie Doktorant uporządkował również pojęciowy bezład, jaki panował w pierwszej wersji jego rozprawy. W oparciu o klasyczne opracowania literaturoznawców wyjaśnił znaczenie takich pojęć jak rock-muzyka, rock-poezja, rock-kompozycja. Dzięki temu nie nazywa już ręki nogą, a głowy ręką.

5. Dobrze się stało, że Autor zrezygnował z bezrefleksyjnego wzorowania się na wstępach z rosyjskich prac kandydackich oraz że nie dopuszcza się już „sowieckiego barbarzyństwa”, jakim było używanie inicjałów zamiast imion przed nazwiskiem.

6. Bogaty poznawczo Rozdział 1 stanowi dobre kompendium wiedzy na temat rosyjskiego rocka.

7. Rozdział 2 jest poświęcony mitom autobiograficznym o poetach rosyjskiego rocka. Autor rozprawy swoje rozważania na ten temat poprzedza refleksją teoretyczną, dzięki czemu udaje mu się uniknąć powtórzenia błędów młodości. Myślę jednak, że badacze gatunków auto/biograficznych mogą poczuć się trochę rozezarowani, bowiem Autor pomija milczeniem najnowsze prace literaturoznawców w tym zakresie. Oczywiście Michaił Bachtin, Jurij Lotman czy Władimir Toporow będą wiecznie żywi. Nie zmienia to jednak faktu, że w ostatnich latach w badaniach nad życiem pisarzy i nad zagadnieniami autoreprezentacji uczyniono całkiem sporo. Odsyłam Pana magistra Paulusa do czasopisma naukowego „Avtobiografija”, w którym publikowane są rzetelne analizy literaturoznawców. Dobrze się jednak stało, że Doktorant w swoim wywodzie odwołuje się do ustaleń amerykańskiego literaturoznawcy i kulturologa pochodzenia rosyjskiego Michaiła Epsztejna, dotyczących procesu powstawania mitu autobiograficznego. A tak na marginesie, Pan Paulus pisze, że literaturoznawcy zrekonstruowali „mit autobiograficzny Błoka oraz mity biograficzne o Puszkynie, Gorkim, Jesieninie” (s. 55). Nie pozostaje mi nic innego, jak wierzyć mu na słowo, bowiem z tekstu rozprawy nie dowiedziałem się jakich uczonych ma na myśli oraz gdzie mogę uzyskać informacje na temat opracowanych przez nich zagadnień. Tyle teorii. W kolejnych podrozdziałach Pan Paulus z powodzeniem rekonstruuje mity biograficzne bohaterów swojej pracy, za punkt wyjścia stawiając sobie ustalenia takich badaczy jak np. Jurij Domanski (s. 89; 146). Analizując warstwę poetycką

synkretycznych rock-kompozycji nie zapomina o wzajemnym oddziaływaniu poszczególnych subtekstów (s. 94). Doktorant z powodzeniem odnajduje przykłady intertekstualności w utworach Naumienki (s. 100; 122).

8. Rozdział 3 jest próbą analizy motywu miłości u trzech poetów rocka. Autor zauważa obecne w ich tekstach odwołania do utworów rosyjskich klasyków (u Griebienuszczikowa – Aleksandra Błoka, s. 190; Aleksandra Wiertyńskiego, s. 191; u Naumienki – Michaiła Lermontowa, Siergieja Jesienina, Siergieja Dowłatowa, s. 210; Josifa Brodskiego, s. 207. Niezbyt intertekstualizującym twórcą okazał się w tym zestawieniu Coj).

9. Kompaktowy Rozdział 4 w całości poświęcony jest motywom alkoholowym w poezji rosyjskich rockmanów. Dobrze, że Autor umieścił teksty swoich bohaterów w kontekście kultury niezależnej, odwołując się do kultowego poematu Wieniedikta Jerofiejewa *Moskwa – Pietuszki* oraz dokonań artystycznych leningradzkiej grupy Mit'ki. Nie zapomniał również o realiach pierestrojki, kiedy to Michaił Gorbaczow podjął antyalkoholową walkę z wiatrakami, zyskując przydomek „sekretarza mineralnego”.

10. Autor zgromadził pokaźny wykaz literatury przedmiotu. Transliterowana bibliografia została wykonana starannie, zgodnie z najnowszymi wytycznymi obowiązującymi w czasopiśmie naukowym „Studia Rossica Posnaniensia”. Zdumiewa pierwszy punkt bibliografii, nazwany przez Doktoranta „Proza artystyczna”. Przecieram oczy ze zdumienia, znajdując w nim wiersze Aleksandra Błoka, Josifa Brodskiego, Wiktora Coja, Jewgienija Jewtuszenki, Borisa Griebienuszczikowa, Nikołaja Gumiliowa, Michaiła Lermontowa, Władimira Majakowskiego, Andrieja Makariewicza, Bułata Okudźawy, Aleksandra Puszkina, Michaiła Swietłowa, Aleksandra Wiertinskiego, Andrieja Wozniesińskiego czy Władimira Wysockiego. Doktorant nadal umieszcza w bibliografii prace, na które nie powołuje się w przypisach w tekście głównym rozprawy (np. Okudźawa, Stogov, Barthes, Chambers, Guralnick, Holt, Wallenfeldt – 4 na 12 pozycji w części „literatura krytyczna w innych językach”). Oczywiście błędnie jest rzeczą ludzką, ale uporczywie tkwić w błędzie nie wydaje mi się zbyt mądre. Dodam jeszcze tylko, że nie wszystkie przypisy są wykonane poprawnie. Doktorant nie zawsze potrafi sobie poradzić z prawidłowym odwołaniem się do kilku prac tego samego autora (np. Andriej Burlak – s. 89, 184; Okudźawa).

11. Warstwa edytorska pracy nie budzi większych zastrzeżeń. Można jeszcze tylko zapytać Autora, dlaczego niektóre anglojęzyczne nazwiska zapisuje również w wersji oryginalnej w nawiasie (Джордже Байроне (George Byron), Перси Шелли (Percy Shelley), s. 56; Африка Симона (Afric Simone), s. 95; Джером Селлинджер (Jerome David Salinger), s. 119; Дуглас Купланд (Douglas Coupland), s. 133; Игги Поп (Iggy Pop), s. 136; Роберт Смит (Robert Smith), s. 147), a niektóre nie (Лу Ричард, s. 156).

Konkluzja

Po zapoznaniu się z poprawioną rozprawą doktorską Pana magistra Jędrzeja Melchiora Paulusa jednoznacznie stwierdzam, że została napisana zgodnie z wymogami stawianymi pracom doktorskim. Przez 7 lat Doktorant nie próżnował. Wziął sobie do serca większość uwag wyrażonych w mojej recenzji z dnia 20 września 2017 roku. Co najważniejsze, Autor zbudował świadomość metodologiczną, której niestety zabrakło przy pisaniu pierwszego wariantu pracy. Oczywiście można zarzucić Doktorantowi, że w swoich badaniach nie jest hipernowoczesny, ale jednocześnie można z całą odpowiedzialnością powiedzieć, że umiejętnie korzysta z klasycznych narzędzi wypracowanych przez literaturoznawstwo. Twórczość trzech poetów rosyjskiego rocka zna dobrze. Jednocześnie umiejętnie korzysta głównie z rosyjskojęzycznej literatury przedmiotu. W efekcie część analityczna pracy jest poprawna. Dysertacja jest dobrym podsumowaniem wiadomości o rosyjskiej kulturze niezależnej spod znaku rocka. Nie mam wątpliwości, że poprawiona rozprawa doktorska **spełnia warunki określone w obowiązującej ustawie o stopniach naukowych i tytule naukowym**. Tym samym podtrzymuję swoją opinię wyrażoną we wcześniejszej recenzji i wnioskuję o dopuszczenie Pana magistra Jędrzeja Melchiora Paulusa do kolejnych etapów przewodu doktorskiego.

Poznań, dn. 20 czerwca 2024 roku

Prof. UAM dr hab. Bartosz Osiewicz